

هشترود و دانشوران

(جلد سوّم)

ویژگی‌های فرهنگی
(فرهنگ‌ها، آداب، آیین‌ها، سنن و سیمای اجتماعی) -
آثار تاریخی و میراث فرهنگی

با مقدمهٔ دکتر امیرشقایق
(عضو هیأت علمی دانشگاه علوم پزشکی تبریز)

تألیف: احد علّامی

سرشناسه	: علامی، احد، ۱۳۳۷
عنوان و پدید آور	: هشتروند و دانشوران/ مؤلف احد علامی/ با مقدمه دکتر امیر شقاقی.
مشخصات نشر	: تیریز: ستوده/ ۱۳۹۰
مشخصات ظاهری	: ج ۳
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۵۰۰۳-۶۷-۳ دوره ۲: ۹۷۸-۶۰۰-۵۰۰۳-۶۴-۲ دوره ۱: ۹۷۸-۶۰۰-۵۰۰۳-۶۵-۹
فهرست نویسی	: براساس اطلاعات فیبا
مندرجات	: ج ۱. ویژگی های جغرافیایی و اقلیمی- موقعیت طبیعی- پیشینه تاریخی ... ج ۲. بزرگان، پیشگامان فضل و دانش و مفاخر ماندگار... ج ۳. ویژگی های فرهنگی، فرهنگ، آداب و آیین ها...
موضوع	: مشاهیر - ایران - هشتروند - سرگذشت نامه
موضوع	: هشتروند - سرگذشت نامه
شناسه افزوده	: امیر شقاقی، عبدالاحد، مقدمه نویس
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۰ ۵۸۲۵/ش/DSR2۱۲۷
رده بندی دیویی	: ۹۵۵/۵۵۳۲۶ شماره کتابشناسی ملی: ۲۴۰۷۹۴۶

انتشارات ستوده/ شماره ۲۵/ خیابان ارک جدید/ خیابان طالقانی/ تبریز

کدپستی: ۵۱۳۷۷۷۸۷۷۱

تلفن: ۵۵۶۷۸۱۸ - فاکس: ۵۵۴۵۸۰۴

E-mail: sotodeh.pub@gmail.com

هشتروند و دانشوران

تألیف: احد علامی

با مقدمه دکتر عبدالاحد امیر شقاقی

• طرح روی جلد: اثر نقاشی سید محمد بطحانی * خوشنویسی: جعفر بصیری * طراح جلد: بهتیار رنجبری
تاریخ نشر و نوبت چاپ: ۱۳۹۰- چاپ اول/ قطع و تیراژ: وزیری/ ۱۰۰۰ نسخه
حروف چینی: مؤسسه آئین کامپیوتر/ چاپ: میهن
تعداد صفحات: ۲۲۸۴ صفحه
و ۱۶ صفحه رنگی منثور

شابک دوره : ۹۷۸-۶۰۰-۵۰۰۳-۶۷-۳ : ۹۷۸-۶۰۰-۵۰۰۳-۶۴-۲

شابک جلد سوم : ۹۷۸-۶۰۰-۵۰۰۳-۶۶-۶ : ۹۷۸-۶۰۰-۵۰۰۳-۶۵-۹

تمام حقوق این اثر محفوظ و حق چاپ و نشر مخصوص مؤلف است.

فهرست مندرجات

صفحه

عنوان

(جلد سوم)

فصل ششم: ویژگی‌های فرهنگی (فرهنگ‌ها، آیین‌ها، سنن و سیمای اجتماعی)

۱۴۶۸	هویت فرهنگی و ضرورت ایجاد بنیاد هشتروشناسی
۱۴۷۰	تنوع موضوع در تاریخ‌نگاری محلی
۱۴۷۳	سیمای اجتماعی شهرستان هشترو
۱۴۷۵	هشترو با جواهرات رنگارنگ (امیر بیگدلی)
۱۴۷۶	سروده‌ای از حمید ولیان «آذر» در توصیف کتاب حاضر
۱۴۷۹	نامه‌ای از دکتر حسین معصومی اصل (برگی از دفتر خاطرات)
۱۴۸۳	ما نیز مردمی هستیم (سید جمال سید طاهری)
۱۴۸۶	هشترو، نگار زیبا و یادآور نام بلند بزرگان علم و فرهنگ و هنر (غلامحسین شبیری علی‌آبادی)
۱۴۸۹	مکتب‌خانه‌ها (مکاتب قرآن کریم)
۱۴۹۱	مکتب‌خانه‌ها و مکتب‌داران معروف منطقه هشترو
۱۴۹۳	آقامیرزا کاظم کاسبی (حکیم)
۱۴۹۸	چوخ گوزلدی آدون هشترو - پاینده‌دی یادون هشترو (عزیز ملانی)
۱۵۰۳	مکتب‌داران معروف منطقه چاراویماق
۱۵۰۳	نارینه‌چه تشکیل اداره فرهنگ (آموزش و پرورش)
۱۵۰۴	پنجره‌ای به جهان نو
	تاریخ فرهنگ هشترو، تأسیس اولین مدرسه و چگونگی شکل‌گیری دیگر مدارس (دبستان جاوید،
۱۵۱۰	اولین پایگاه آموزش دانش نوین در هشترو)

- رؤسای اداره فرهنگ (آموزش و پرورش شهرستان هشتروود) در بیش از نیم قرن اخیر و از بدو تأسیس تاکنون (۱۳۳۲ تا ۱۳۸۹ ه. ش)..... ۱۵۱۴
- مذت متوسط دوران ریاست رؤسای اداره آموزش و پرورش شهرستان هشتروود..... ۱۵۲۴
- سازمان اداری آموزش و پرورش منطقه..... ۱۵۲۴
- برخی از افراد پیش‌کسوت فرهنگی و پیشگامان تحول در آموزش و پرورش منطقه..... ۱۵۲۵
- مرحوم میرزا عبدالرحیم تربیت نویری، حاج سلطانعلی شمس، بیوک سهامی، حسین خان ضیایی..... ۱۵۲۸
- غلامعلی امیرمالک، حاج یوسف کریمی..... ۱۵۲۹
- برگی از نسب‌نامه‌ی پیری خاندان کریمی..... ۱۵۳۳
- فریدون عبادی، حاج محمدابراهیم یوسفی (۱۲۹۶ - ۱۳۸۸ ه. ش)..... ۱۵۳۶
- تذکر و یادآوری..... ۱۵۳۷
- نوسعه کشور در سایه نظام آموزش و پرورش قوی است (فیروز رضایی)..... ۱۵۴۱
- یوسف سلطانی..... ۱۵۴۴
- غلامحسین شیرینی علی‌آبادی..... ۱۵۴۵
- جابر صادقی..... ۱۵۴۹
- اسفندیار صادقی..... ۱۵۵۱
- طاهر علمی..... ۱۵۵۴
- مختار محمدیان..... ۱۵۵۸
- ضرغام نظری..... ۱۵۵۹
- مجید ولیزاده..... ۱۵۵۹
- اولین‌های آموزش و پرورش منطقه هشتروود..... ۱۵۶۱
- اولین خلبان هشتروودی..... ۱۵۷۳
- نگاهی کوتاه به تاریخچه‌ی آموزش و پرورش منطقه‌ی چاراویماق..... ۱۵۷۴
- چهار هزار مترمربع زمین برای کاربری فرهنگی در شهرستان چاراویماق اهداء شد..... ۱۵۸۶
- نهضت سوادآموزی..... ۱۵۸۸
- تربیت‌بدنی (تاریخچه‌ای از تربیت‌بدنی شهرستان هشتروود)..... ۱۵۹۳
- زنده‌یاد فیروز حاج‌ابراهیمی (بنیان‌گذار تربیت‌بدنی شهرستان هشتروود)..... ۱۵۹۳
- رویدادها و درخشش‌های ورزشی..... ۱۶۰۷
- استخر سرپوشیده و سالن دو هزار نفری..... ۱۶۱۲
- رشته ورزشی تکواندو - باشگاه بدن‌سازی فدک..... ۱۶۱۳
- رشته‌های ورزشی والیبال، فوتبال و ووشو..... ۱۶۱۳
- رشته‌های ورزشی والیبال نشسته، کوهنوردی و ورزش بانوان..... ۱۶۱۴
- برگزاری همایش کوهپیمایی دانش‌آموزان هشتروودی..... ۱۶۱۷
- اسامی تعداد ۹۰ نفر از مدال‌داران و نام‌آوران رشته‌های مختلف ورزشی شهرستان هشتروود..... ۱۶۲۱
- جعفر خسروی (عضو تیم ملی والیبال و معلولین ایران و قهرمان اسبق والیبال نشسته جهان)..... ۱۶۲۴
- استاد صمد ولیزاده (بنیان‌گذار ورزش «ووشو» در ایران)..... ۱۶۳۳
- مهدی نوایی، قهرمان جهان در رشته تکواندو، افتخار ایران و نمونه‌ای از جوانان موفق هشتروودی..... ۱۶۴۱
- کتابخانه‌های عمومی شهرستان‌های هشتروود و چاراویماق..... ۱۶۴۵

- حوزه‌ی علمی و مراکز آموزش عالی ۱۶۴۸
- مدرسه طلاب علوم دینی (حوزه علمی حضرت ولی عصر عجل هشترو) ۱۶۴۸
- تأسیس دانشگاه، نقطه‌ی عطفی در توسعه‌ی شهرستان هشترو ۱۶۵۰
- دانشگاه پیام نور واحد هشترو ۱۶۵۰
- دانشگاه آزاد اسلامی واحد هشترو ۱۶۵۱
- دانشگاه پیام نور واحد قره‌آغاچ ۱۶۵۵
- ضرورت تأسیس دانشگاه جامع علمی کاربردی و دانشگاه تربیت معلم در منطقه ۱۶۵۵
- دین، اعتقادات و منن اجتماعی ۱۶۵۶
- زبان ۱۶۶۱
- مراکز زیارتی ۱۶۶۱
- امامزاده سیدجمال‌الدین و سیداکمال‌الدین هشترو ۱۶۶۱
- رسم‌ها و رفتارهای عامه (آیین‌های مذهبی، جشن‌های ملی، فرهنگ و فولکلور) ۱۶۶۶
- فرهنگ عاشورا ۱۶۷۰
- هشترو، تجلی‌گاه شور و عشق حسینی ۱۶۷۱
- تاریخچه و آداب عزاداری ماه محرم در هشترو ۱۶۷۲
- دستجات سینه‌زن ۱۶۷۵
- یک نکته از آن معنی ۱۶۸۷
- جشن‌های نوروز و ملی، آیین‌ها و پیشینه‌های آن در فرهنگ ایرانی ۱۶۸۸
- ۱ - بنیاد جشن سده ۱۶۸۸
- ۲ - نوروز از دیدگاه تاریخ ۱۶۸۹
- ۳ - مراسم شب چله ۱۶۹۱
- ۴ - پیشینه‌ی مراسم چهارشنبه‌سوری (چهارشنبه آخر سال) ۱۶۹۲
- ۵ - آیین زیارت قبور در آخرین پنج‌شنبه سال، خانه‌تکانی و تهیه بشقاب سیزه به عنوان مقدمات عید نوروز ۱۶۹۸
- ۶ - هفت‌سین یا هفت خوان (ترکیبی از برکات، باروری و فراوانی) ۱۷۰۰
- نمادهای سفره هفت‌سین ۱۷۰۳
- مراسم تحویل سال (چهل یاسین) ۱۷۰۵
- ۷ - پیشینه‌ی جشن نوروز ۱۷۰۶
- ۸ - تحویل سال ۱۷۰۸
- با تصویب قطعنامه‌ای در سازمان ملل متحد «نوروز» ایرانیان، جهانی شد ۱۷۱۰
- ۹ - سیزده‌به‌در (روز طبیعت) ۱۷۱۲
- ۱۰ - عید بهار در آیین اسلام ۱۷۱۳
- ۱۱ - لیلۃ‌الغایب = عید رغایب یا شب آرزوها ۱۷۱۶
- تعبیر از چهار فصل ۱۷۱۷
- اسامی ماه‌های سال و ایام هفتگی در اصطلاح محلی و لفظ عامیانه در برخی نقاط منطقه ۱۷۱۷
- بازی‌های سنتی و بومی ۱۷۱۸
- ضرب‌المثل‌ها (آنا بابا سوزلری) ۱۷۱۸
- نمونه‌هایی از ضرب‌المثل‌های رایج در بین مردم مناطق هشترو و چاراویماق ۱۷۱۹

- ۱۷۲۱ برخی باورهای عامیانه‌ی مردم هشترود و چاراویماق
- ۱۷۲۲ موسیقی سنتی آذربایجان، آواها و نواهای دلنشین ایرانی
- ۱۷۲۴ به مناسبت روز جهانی موسیقی (نگار کریمی قلعه‌جوق)
- ۱۷۲۵ لالایی در بایاتیلار (نمونه‌هایی از نغمه‌ها و لالایی‌های رایج)
- ۱۷۲۶ گوزلریمی یوموشام - خیالاتا جوموشام ... (منصور آقاخانلو)
- ۱۷۲۹ عرض‌حالی به «رنه»
- ۱۷۳۰ فرازی از یک اثر خواندنی: درآمدی بر مقوله «نوستالژی» در جهان معاصر
- ۱۷۳۲ سرود من (رسول صادقی متخلص به «هشترودی»)
- ۱۷۳۲ مراسم ازدواج (آیین‌های ازدواج در مناطق هشترود و چاراویماق)
- ۱۷۳۷ ازدواج جوانان ایرانی «سنتی» یا «مدرن» کدام راه موفق‌تر است؟
- ۱۷۴۳ برخی غذاهای محلی
- ۱۷۴۳ فرآورده‌های لبنی تهیه شده در روستاهای منطقه
- ۱۷۵۳ نخ‌ریسی
- ۱۷۵۳ پوشاک
- ۱۷۵۵ نکته‌ها و برخی گزارشات خواندنی در مطبوعات ایران (راجع به هشترود)
- ۱۷۵۸ روش مهر زدن زیر نامه‌ها و انواع مختلف مهرها
- ۱۷۵۹ خاطره‌ای ماندگار در سطوری از تاریخ هشترود
- ۱۷۶۰ حقیقت، زیباترین و ماندگارترین واژه در تاریخ (نجات از پای جویه دار)
- ۱۷۶۲ ایران و آذربایجان در جنگ جهانی اول
- ۱۷۶۷ برگ‌گی از تاریخ
- ۱۷۷۴ نکته‌هایی از تاریخ معاصر ایران و ناگفته‌هایی از اشغال و رهایی آذربایجان
- ۱۷۷۵ پایان تاریخ مصرف
- ۱۷۷۶ بزرگ‌ترین اشنابه من
- ۱۷۷۷ ناآرامی و نظاهرات در شهرها
- ۱۷۸۳ نقش مردم در انقلاب ۱۳۵۷
- ۱۷۹۱ مشعل‌داران ایثار و مقاومت (هشترود و دفاع مقدس)
- ۱۷۹۴ شهید قنبر اکبرنژاد (از اولین شهدای آذربایجان در جنگ تحمیلی)
- ۱۷۹۷ بادی از شهردار شهید هشترود
- ۱۸۰۲ بادی از فهمیده‌ی آذربایجان، شهید جاویدالانر علیرضا بصیری
- ۱۸۰۵ شهید جاویدالانر محمد پرهیزکار
- ۱۸۰۸ مروری بر زندگی شهید گمنام علی علی‌پور
- ۱۸۱۰ مروری کوتاه بر زندگی شهید سرافراز بایرامعلی ابوالحسنی از شهر قره‌آغاج
- ۱۸۱۲ دبداری صمیمانه
- ۱۸۱۳ شهدای روحانی و فرهنگی
- ۱۸۱۴ شهید طاهر اسماعیلی
- ۱۸۱۵ شهید سیداحمد حیدری موسوی
- ۱۸۱۷ شهید احمد خوانساری

۱۸۱۸.....	شهدای فرهنگی: سردار شهید داوود اسماعیلی - دبیر دینی
۱۸۲۰.....	شهید اسماعیل آبدرجونی - دانشجو معلم
۱۸۲۰.....	شهید ارس داداشی - دانشجو معلم
۱۸۲۰.....	شهید حسن سلطانی - دانشجو معلم
۱۸۲۰.....	شهید یوسف صادقی - دانشجو معلم
۱۸۲۱.....	شهید مالک‌اشتر محمدپور - دانشجو معلم
۱۸۲۱.....	شهید محمدعلی اسدی
۱۸۲۲.....	فهرست شهدای شهرستان هشترو و چاراویماق
	مؤلفان، مترجمان، نویسندگان، شاعران، مصححین و مقدمه‌نویسان (در حوزه‌ی هشترو و چاراویماق) با
۱۸۳۰.....	معرفی آثار
۱۸۳۸.....	معرفی فعالیت‌های پژوهشی در ارتباط با «هشترو و چاراویماق»
۱۸۴۴.....	دیگر فعالیت‌های پژوهشی و مطالعات و گزارشات اجمالی (به ترتیب تاریخی)
	مشخصات تعدادی از طرح‌های پژوهشی دانشگاه پیام‌نور واحد هشترو و قره‌آغاج (مربوط به فعالیت‌های
۱۸۵۰.....	پژوهشی سال ۱۳۸۷)

فصل هفتم: آثار تاریخی و میراث فرهنگی

۱۸۵۷.....	جاذبه‌ها و زمینه‌های گردشگری مناطق هشترو و چاراویماق
۱۸۶۰.....	شرحی راجع به منطقه گردشگری محوطه باستانی قلعه ضحاک (از آثار حفاظت‌شده و دیدنی هشترو)
	قلعه ضحاک (آژی‌دهاک) هشترو، نشانی از میراث فرهنگی کهن ایران و یکی از دیدنی‌ترین قلعه‌های
۱۸۶۲.....	تاریخی آذربایجان
۱۸۶۷.....	وجه تسمیه‌ی قلعه‌ی ضحاک (زهاک یا آژی‌دهاک = اژدهاک)
۱۸۶۹.....	نظر «ویج مینورسکی» (دانشمند و خاورشناس روسی) در مورد قلعه‌ی ضحاک هشترو
۱۸۷۱.....	موقعیت جغرافیایی قلعه ضحاک (آژی‌دهاک)
۱۸۷۵.....	شرح تصویر (طرح روی جلد) به روایت خود نقاش (حماسه‌ی دربند)
۱۸۹۴.....	مطالعات، گزارشات و مقالات علمی و پژوهشی در مورد قلعه ضحاک (آژی‌دهاک)
۱۸۹۶.....	گزارش مونت‌ابث
۱۸۹۷.....	گزارش راولینسون
۱۸۹۹.....	گزارش کارل شپ‌مان
۱۹۰۰.....	گزارش پرفسور ولفرام کلایس
۱۹۰۵.....	گزارش محمدتقی مصطفوی (باستان‌شناس ایرانی)
۱۹۰۹.....	مقاله‌ای از یک باستان‌شناس اتریشی درباره‌ی قلعه ضحاک (اژدهاک) هشترو
۱۹۱۰.....	گزارشی از قلعه اژدهاک (محمود رنجبر)
۱۹۱۶.....	مقاله‌ای تحقیقی در مورد قلعه ضحاک (زوهنگ) از: «یعقوب معصومی اصل»
۱۹۱۹.....	نظر هیأت کاوش
۱۹۲۱.....	مرمت، آماده‌سازی، نقشه‌برداری محوطه کاوش و شناسایی حوزه‌ی قلعه ضحاک
۱۹۲۳.....	آثار به جا مانده در قلعه ضحاک

- چهار طاقی (باویون)..... ۱۹۲۴
- بخشی از گزارش مرمت گروه کاوش سازمان میراث فرهنگی و گردشگری..... ۱۹۲۵
- مجسمه سردار اشکانی در کاوش‌های قلعه ضحاک هشترود کشف شد..... ۱۹۲۸
- آثار دوره اشکانی در قلعه ضحاک کشف شد..... ۱۹۲۹
- بقایای معماری اشکانی در کاوش‌های باستان‌شناسی از قلعه ضحاک هشترود کشف شد..... ۱۹۳۰
- یافته‌های باستان‌شناسی..... ۱۹۳۱
- تزیینات معماری..... ۱۹۳۱
- نقش برجسته یک سردار اشکانی، کشف شده از قلعه ضحاک هشترود..... ۱۹۳۲
- مجسمه نیم تنه یک زن با الحاقات تزیینی در کاوش‌های باستان‌شناسی از قلعه ضحاک هشترود کشف شد..... ۱۹۳۴
- سفال‌های قلعه زهاک (آزدهاک)..... ۱۹۳۹
- بخشی از گزارش مأموریت قلعه زهاک (آزدهاک) هشترود - آذربایجان شرقی و قرائت خرده سفال‌های
کیسه‌دار (رسول پشاش کتترق)..... ۱۹۴۰
- پیشنهادات هیأت کاوش..... ۱۹۴۲
- قلعه تاریخی زهاک (آزدهاک)، نگینی زیبا بر بلندای تپه‌ای باستانی در هشترود..... ۱۹۴۲
- پادشاهان پیشدادی..... ۱۹۴۴
- ضحاک تازی (آزدهاک) چهره‌ی خونخوار تاریخ..... ۱۹۴۶
- کاوه‌ی آهنگر..... ۱۹۴۸
- درفش کاویان..... ۱۹۴۹
- عالی‌ترین درس‌هایی که می‌توان از تاریخ آموخت..... ۱۹۵۱
- وصیت عجیب اسکندر..... ۱۹۵۳
- آتشکده و کول تپه‌های باستانی هشترود..... ۱۹۵۵
- کول تپه با کد شناسایی ۴۰ واقع در گنجینه کتاب..... ۱۹۵۸
- کول تپه با کد شناسایی ۱۴ واقع در دهستان علی‌آباد..... ۱۹۵۸
- کول تپه با کد شناسایی ۳۹ واقع در روستای «دلمه»..... ۱۹۵۹
- تپه‌های باستانی روستاهای خورجستان و دهلان..... ۱۹۵۹
- محوطه باستانی «خرابه‌ی صوما»..... ۱۹۷۰
- محوطه باستانی مددپوردی..... ۱۹۷۰
- قلعه‌ی تاریخی آل‌قیسی..... ۱۹۷۱
- باللی قیه..... ۱۹۷۲
- فیز قلعه‌سی (قلعه‌ی دختر) در چاراویملاق نزدیک قریه کلیساکندی و صخره‌های باستانی اوج قیزلار..... ۱۹۷۳
- خرابه‌های پُل صفویه در روستای «گوزچینلو»..... ۱۹۷۵
- پیکره‌هایی از شیرسنگ و قوچ سنگ در نقاط مختلف منطقه هشترود..... ۱۹۸۱
- برج هشت ضلعی پیر (مجموعه تاریخی قریه عزیزکندی) هشترود..... ۱۹۸۴
- شکل عمومی بقعه و مصالح و تزیینات آن..... ۱۹۸۷
- بنای هشت ضلعی..... ۱۹۹۷
- مکشوفات تاریخی مجموعه عزیزکندی (سنگ‌قبرها)..... ۲۰۰۰
- قطعات سنگی و سفال‌ها..... ۲۰۰۷

تکه سفال‌های منقوش مکشوفه در محوطه مجموعه تاریخی عزیزکندی.....	۲۰۰۹
بررسی و آسیب‌شناسی مجموعه تاریخی عزیزکندی.....	۲۰۱۳
امام‌زاده سیدجمال‌الدین و سیدکمال‌الدین.....	۲۰۱۶
اسامی بقاع متبرکه منطقه هشتروند.....	۲۰۱۸
اسامی بقاع متبرکه منطقه چاراویماق.....	۲۰۱۹
مسجد جامع سراسکند (هشتروند) موسوم به مسجد عالیجاه (دوره قاجاریه).....	۲۰۲۱
چند نکته درباره‌ی این مسجد تاریخی.....	۲۰۲۵
صاحب‌دلان زنده‌نام و آثار ماندگار (الله‌علامی).....	۲۰۲۸
حاج اسکندرخان (سراسکانی) بنیان‌گذار مسجد جامع سراسکند (هشتروند) قرن ۱۳ هـ ق.....	۲۰۳۱
علمای اعلام، وعاظ و خطبایی که از بسدر تأسیس مسجد جامع در هشتروند (۱۲۵۹ هـ ق) مشغول انجام وظایف روحانیت بوده‌اند.....	۲۰۳۷
طرح توسعه، مرمت و بازسازی مسجد جامع هشتروند.....	۲۰۳۹
اسامی و تعداد مساجد موجود شهر قره‌آغاج (مرکز شهرستان چاراویماق).....	۲۰۴۲
نقش بالنده‌ی مساجد در رشد و شکوفایی فرهنگ مذهبی و اجتماعی مردم.....	۲۰۵۸

فهرست اعلام و راهنما (نمایه‌ها)

تعلیقات.....	۲۰۶۸
فهرست‌ها: آیات و احادیث - اهل‌بیت عصمت و طهارت «علیهم‌السلام».....	۲۱۰۴ - ۲۱۰۲
کتاب و تألیفات - قبایل، طوایف و ایلات.....	۲۱۰۶ - ۲۱۱۱
نهضت‌ها، دولت‌ها و سلسله حکومت‌ها.....	۲۱۱۴
اعلام تاریخی (نام‌های کسان و اشخاص).....	۲۱۱۸
اعلام جغرافیایی (فهرست اماکن، ممالک و مناطق).....	۲۱۷۴
استدراک: یادآوری و سپاسگزاری - پایان سخن و دعوت به آغازی دیگر.....	۲۲۲۵ - ۲۲۲۳
برخی ضمایم دیگر.....	۲۲۳۵
فهرست منابع و مآخذ (کتابنامه).....	۲۲۴۹